

REFLECȚII ASUPRA ETICII JÂNDĂRMULUI

Una din primele obligații ale militarului jandarm este de a dobândi o înaltă valoare morală și de a o cultiva fără încetare.

Această valoare morală are la bază dragostea față de patrie, dorința de a servi în mod util țara, respectul față de cetățean, de valorile democratice stipulate în Constituție și în legile țării, încrederea în șefi și camarazi, sentimentul demnități personale, al propriei valori ca om și ca militar.

Într-o societate în plină mișcare, unde noțiunile de valori morale sunt fluctuante și unde permisivitatea pare a câștiga teren, se impune să știm ce sens și ce loc trebuie acordat azi eticii jandarmului.

Dacă etimologic cuvântul „**etică semnifică știința moralei și arta de a dirija conduita**”, trebuie să admitem că o astfel de definiție nu se aplică doar jandarmului, în măsura în care ea duce la concepția, implicită sau explicită, a unui cod deontologic profesional.

Jurnalistul, medicul, avocatul, magistratul și multe alte profesii se sprijină zilnic în exercițiul meseriei lor pe un sistem de valori care le este propriu. Într-o manieră generală, toate profesiile în care se lucrează cu oamenii sunt obligate să aibă ca reper un cod deontologic, o cultură specifică ce caracterizează conduita tuturor membrilor care aderă la acest sistem de valori comune.

Jandarmeria a cărei activitate este în totalitate orientată spre serviciul binelui public nu poate să se abată desigur de la această regulă și trebuie să-și definească sistemul de valori care va servi drept ghid și sistem de referință tuturor membrilor săi, oricare ar fi poziția lor ierarhică. Acest sistem de valori a fost prevăzut în „Codul de etică și deontologie al poliștilor” aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 991 din 25 august 2005. Prin polițist se înțelege și jandarm. „Scopul codului îl constituie asigurarea conduitei etice a jandarmului prin formarea și promovarea unei culturi profesionale adecvate, formarea și educarea personalului în spiritul acesteia, prevenirea abaterilor comportamentale, îmbunătățirea calității serviciilor, protecția persoanelor și a jandarmilor și realizarea, pe această cale, a echilibrului între drepturile cetățenilor, interesele autorităților publice, drepturile și obligațiile personalului instituției”.

Fundamentele eticii jandarmului

Cultura jandarmilor este o cultură profesională constituită dintr-un ansamblu coerent de reguli de conduită, de credințe și tehnici materiale și intelectuale care asigură funcția de motor al activității Jandarmeriei.

Această cultură contribuie la strângerea și transformarea unei pluralități de indivizi și la formarea unei colectivități unite prin cunoștințe și centre de interese comune, dar în mod egal prin valori, atitudini, sentimente și percepții proprii.

Un astfel de sistem de valori are drept scop de a induce la toți indivizii care aderă la el, un sentiment de apartenență la un corp social cu care se vor identifica. Această identificare implică totuși o interferență între cultura individuală (sistemul de valori propriu individului) și cultura profesională reprezentând sistemul de valori propriu grupului. În aceste condiții, procesul de integrare presupune evident un demers personal și o adeziune voluntară la un astfel de sistem.

Ca să înțelegem procesul de integrare trebuie să conturăm mai bine contextul profesional al jandarmului. Profesia de jandarm se organizează în jurul a patru elemente principale:

- exercitarea unei misiuni permanente, destinate asigurării apărării sistemului social.
- pregnanța unui sistem de valori orientat în slujba colectivității;
- existența unui proces de formare generală și specializată, legat de achizițiile de cunoștințe culturale și de exigența competențelor profesionale;
- constituirea unei comunități sudate printr-un spirit de corp.

Fără a vrea să teoretizăm prea mult prezentând meseria de jandarm, este interesant de notat că o analiză succintă permite degajarea principiilor fundamentale ale acestei meserii: permanența, apărarea în sensul protejării, pregătirea continuă, preocuparea pentru formarea și pentru promovarea unui spirit de corp.

Regăsim aici componente specifice militare care amintesc că jandarmul aparține unei comunități militare fondate pe valori proprii. Statutul său militar se traduce printr-o stare de spirit care conduce la azeziunea la un sistem de valori morale specifice, caracterizate prin devotamentul față de problemele publice și față de interesul general, adică luarea în sarcină a apărării interesului colectiv al sistemului soacial, mergând chiar până la sacrificiul propriei vieți.

Este atunci lesne de înțeles că o astfel de cultură nu are sens decât dacă plasează omul în centrul preocupărilor sale, plecând de la ideea că „problemele sociale nu se realizează decât prin oameni, ele sunt un produs al activității umane”.

Sloganul „Jandarmeria, o forță umană” ilustrează bine această afirmație, situând acțiunea jandarmului, veritabil agregat de motivații și acțiuni individuale, în mijlocul preocupărilor oamenilor zilelor noastre. Forță în același timp militară și publică, această forță umană face din Jandarmerie cadrul privilegiat al punerii în valoare a sistemului de valori militare evocate mai sus.

Peste un secol și jumătate de istorie cu care se mândrește Jandarmeria constituie un patrimoniu de care fiecare jandarm se simte conștient moștenitor. Asta îi dă un sentiment de perenitate care îi permite să relativizeze riscurile societății în care trăiește. Jandarmul, veritabil cavaler al timpurilor moderne, în același timp observator, martor și actor social, găsește astfel fundamentul moralei sale profesionale pe criterii esențial militare care sunt: disciplina, loialitatea, supunerea și măreția condiției de jandarm. O analiză succintă a fiecăreia dintre aceste criterii permite să evidențiem și deci să înțelegem mai bine fundamentul eticii jandarmului.

Disciplina despre care se vorbește în regulamentul disciplinei militare poate fi considerată ca o valoare care organizează raporturile de putere în cadrul armii ștergând orice urmă de arbitrar și incertitudine. Aceste codificări ale raporturilor umane reprezintă o valoare structurantă pe care jandarmul nu o discută deoarece ea „determină statutul de militar” oricare ar fi rangul său ierarhic.

Loialitatea este o valoare inerentă forței publice. Constituită dintr-un ansamblu de reguli profesionale, indisolubil legate de slujirea legii și a cetățeanului, ea exprimă „fidelitatea sistemului Jandarmeriei de ținere a angajamentelor vis-à-vis de sistemul social”. Se poate considera, că ea se compune din doi parametri esențiali: legalitatea și civismul. Prin legalitate trebuie înțeleasă grija permanentă de a apăra legea, „fundamentul însuși al existenței forței de ordine publică”. Prin prisma pregătirii sale și a cadrului său de acțiune, fiecare jandarm întreține o relație privilegiată cu legea care reprezintă pentru el „referința supremă și emblematică”.

Formația juridică a jandarmului are ca scop să suscite azeziunea sa bine gândită la principiile statului de drept. Respectul câteodată puțin mistic față de lege induce în mod necesar un comportament specific care nu poate fi al unui „oarecare”.

Legea, în măsura în care reprezintă un veritabil cod emanând din grupul social, constituie astfel unul dintre fundamentele eticii jandarmului al cărui cod deontologic poate fi astfel considerat ca un corolar al Codului Penal. Disciplina și legalitatea constituie doi piloni de bază în cultura jandarmilor.

Totuși complexitatea situațiilor întâlnite impune jandarmului să se adapteze și deci să interpreteze legea care nu aduce totdeauna răspunsul așteptat. Pe de altă parte izolarea jandarmului în acțiunea sa nu îi permite întotdeauna să aștepte un răspuns de la ierarhia sa. De aceea trebuie ca jandarmul să poată dispune de un solid cadru de valori care îi va servi drept referință în fața situațiilor ambigue.

Noțiunea de devotament îmbracă pentru jandarm un caracter de datorie, datorie de asistență, de ajutor. Jandarmului i se cere să intrevină tot timpul, în orice loc și în orice circumstanță, chiar dacă viața îi este pusă în pericol.

El trebuie să respecte un precept de ordin moral care îi impune în acțiunea sa legală să facă în egală măsură dovadă de solidaritate și caritate ducând astfel devotamentul până la altruism.

Jandarmul, „omul, simplu inimos cu spiritul drept și sufletul onest, străin pasiunilor și necunoscând decât datoria sa, participă desigur la această religie a onoarei care se manifestă prin disponibilitate și austeritate”.

Invazia serviciului în viața cotidiană și privată, obligația de a rămâne în cea mai mare parte a timpului la locul de muncă și de a nu se detașa niciodată de atribuțiile

funcției (uniformă, armă) induc în mod obligatoriu jandarmilor un alt stil de viață, de comportament, toate acestea traducându-se prin punerea pe planul doi a propriei persoane.

Statutul de militar este asociat cu stricta respectare a regulilor de bună purtare care plasează viața profesională și privată a militarului în general și a jandarmului în special sub auspiciile curtoaziei și ale respectului față de cei din jur, ale regulilor de politețe și de sinceritate. Cadrul acțiunii jandarmului îl pune în permanență în contact cu toate mediile sociale.

Într-un asemenea context, e de la sine înțeles că respectarea regulilor privind comportamentul depășește cu mult cadrul regulilor de politețe și se înscrie pe bună dreptate în etica profesională a jandarmului.

Caracterul misiunii jandarmului în serviciul societății îl determină să evite toate tentativele de corupție și să se arate vigilent în alegerea relațiilor personale.

Asemenea exigențe îl determină să facă abstracție de eventuale avantaje materiale. Renunțarea la îmbogățire îl conduce la afișarea unui dezinteres față de valorile stabilite de societate, unde profitul pare a fi una dintre motivațiile esențiale.

Sentimentul dăruirii de sine pentru cauza publică, la nevoie chiar cu prețul propriei vieți, se manifestă prin curajul care permite jandarmului să facă față riscurilor iminente la care el este expus.

Devotamentul său este astfel reprezentarea idealizată a ansamblului de valori la care el aderă și care constituie etica, adevărata „morală profesională” care dă jandarmului resursele psihologice indispensabile executării misiunilor potențial periculoase care îi sunt încredințate.

Etica jandarmului și modernitatea

O anume apropiere de etica jandarmului poate părea un pic abstractă cu cât ea tinde să definească o ființă mitică îndepărtată de realitățile umane actuale.

Încă de la începutul carierei sale, jandarmul este confruntat cu exigențe adesea contrarii valorilor la care el aderase anterior. Astfel el trebuie să realizeze o adevărată simbioză între propriul său sistem de valori, moștenire a originii sale sociale, și sistemul de valori specifice Jandarmeriei, o veritabilă moștenire colectivă născută din tradiții.

Cum se realizează această simbioză care conduce la metamorfozarea cetățeanului normal în servitor zelos al societății?

Statutul jandarmului impune acestuia din urmă „să dobândească și să cultive o înaltă valoare morală”. Ce trebuie să înțeleagă acesta prin valoare morală?

Produs al societății pe care dorește să o servească, tânărul jandarm, ofițer sau subofițer, știe bine care sunt criteriile valorii morale care-l înconjoară încă de la intrarea sa în instituție. Brutal confruntat cu criteriile culturii jandarmeriei, el poate fi determinat să le considere cam demodate.

O anumită normalizare a moravurilor permite acceptarea unor principii multă vreme proscrise.

Nu demult, în societatea comunistă, concubinajul era o situație de neconceput pentru viitorul cadru militar. Nimeni nu se supăra astăzi când se vorbește de statutul premarital (pre-matrimonial), în cadrul căruia trăiesc majoritatea cuplurilor tinere.

Acest exemplu ilustrează bine evoluția moravurilor de-a lungul unui deceniu și jumătate și arată că nu va fi ușor pentru jandarmi să se impregneze cu o etică ce riscă să îl desemneze ca fiind o ființă anacronică în ochii celor pe care trebuie să-i apere și să-i protejeze, dar și în ochii apropiaților săi.

Ce de conflicte cu tânăra soție, provocate de pătrunderea cvasiconstantă a vieții profesionale în viața privată. Și ce să mai spunem de timpul liber, de timpul de odihnă? Criteriu care riscă să fie puternic atacat, disponibilitatea va fi dificil de admis mai ales în cazul unui conflict între exigențele profesionale și interesele private.

Cât privește educația copiilor, mai ales a celor mari, ea va fi sursa multor confruntări agitate între valorile afișate și afirmate de către „tatăl jandarm” și cele ale copiilor. Dacă adăugăm la asta confruntările sociale, pâinea zilnică a jandarmului, putem să înțelegem ușor că acesta va fi adesea uimit cu privire la conduita de adoptat între principiile pe care instituția i le-a indus și cele pe care le aplică semenii lui din societate.

Într-un asemenea context pare dificil de codificat sistemul de valori la care jandarmul va trebui în mod constant să se refere. Codul de etică și deontologie al polițistului (prin polițist înțelegându-se și jandarm), este instrumentul care surprinde perspectiva normelor morale ale profesiei, cu scopul de a stabili linia comportamentală ideală de urmat de către jandarm, potrivit așteptărilor legitime ale cetățenilor și comunității.

În stadiul actual, este dificil de conceput un veritabil catalog, care să repertorieze comportamentele bune sau rele, acestea fiind concepute în general destul de schimbătoare în sânul unei societăți într-o constantă evoluție. Este de ajuns pentru a ne convinge, să observăm comportamentul câtorva prezentatori de televiziune, adevărați mediatori de moravuri, care fac abstracție de orice regulă de politețe.

Neglijența lor afectată, vocabularul lor, adesea impregnat de grosolanie, disprețul lor afișat față de persoana umană, par la antipodul regulilor de viață, de curtoazie și de respect pe care trebuie să le aplice în permanență jandarmii. Cât privește corectitudinea, inclusiv cea vestimentară, ea pare a fi o valoare specifică timpurilor trecute.

Pentru a reuși alchimia care va transforma un tânăr cetățean obișnuit într-un personaj de elită nu este suficient să-l înzestrezi cu un document, oricât de bine conceput ar fi el. Este de notat că tânărul jandarm, dar și cel mai puțin tânăr, poate să se refere în mod constant la un ansamblu de prevederi regulamentare care îi expun fundamentele culturii sale profesionale (regulamentul de ordine interioară în unitate, regulamentul disciplinei militare, regulamentul serviciului interior) care conțin principiile de bază ale funcționării instituției.

Considerăm că ar fi necesară realizarea "Ghidului practic de etică și deontologie al jandarmului" destinat tuturor persoanelor din Jandarmerie, care să indice detaliat comportamentele pe care trebuie să le adopte jandarmul în anumite circumstanțe ale vieții private și profesionale.

Instituțiile de învățământ care formează tinerii jandarmi trebuie să pună mai mult accent pe "formarea morală și civică", să realizeze un veritabil cod de muncă personalizat la care jandarmul poate să se raporteze de-a lungul carierei sale. Astfel jandarmul se va impregna cu această cultură care îi va permite "să câștige o înaltă valoare morală" și să o cultive permanent.

În fapt, se urmărește să se dea viitorului jandarm nu numai posibilitatea de a avea acces la această cultură, dar și dorința de a o aprofunda constant. Pentru aceasta, este important să se ia în calcul încă de la început motivațiile care îl conduc pe tânăr să facă pasul și opteze pentru Jandarmerie.

Un asemenea demers, presupune deja adeziunea conștientă la un ansamblu de valori compatibile cu cele ale instituției în sânul căreia dorim să servim.

Toți ofițerii de resurse umane care selecționează candidați pentru instituțiile de învățământ cunosc bine motivele invocate de candidatul jandarm: dorința de a-i servi pe ceilalți, de a se face util, de a apăra societatea, nevoia de un ideal.

Dura realitate a șomajului, a căutării de locuri de muncă stabile, nevoia de a avea un salariu sigur, adesea trecute sub tăcere, nu trebuie să fie ignorate printre motivațiile candidaților.

Simplul contact al studentului sau elevului, în primul an de școală, este suficient pentru a-i convinge pe formatori de fundamentul acestei motivații în cadrul căreia seriozitatea este un factor foarte important. Este liniștitor să constați că tânărul care a ales să servească în Jandarmerie se referă la valori în perfectă armonie cu acelea din cultura jandarmerească.

Fiecare este de acord că astăzi nu mai este posibil să dirijezi și să comanzi oamenii așa cum o făceam până de curând. O conducere exagerată nu mai este la modă.

Accesul la cunoaștere, o educație mai puțin constrânsă, o mai bună comunicare au contribuit considerabil la modificarea raporturilor între indivizi, în special în raporturile ierarhice.

Managementul participativ, realizarea studiilor lungi și aprofundate în domeniul practic sunt expresia acestei evoluții a raporturilor umane, care permite mai bună înțelegere și administrare.

Raporturile fiu-tată, angajat-patron, subordonat-șef sunt de acum caracterizate de curtoazie, de o dorință de înțelegere reciprocă și de o voință de cooperare bazată pe încredere.

Deci este ușor de admis, într-un asemenea context, că luarea în calcul a motivațiilor personale este una din condițiile esențiale ale adeziunii la cultura grupului la care dorești să aderi.

Contribuția psihologiei moderne permite aplicarea unei pedagogii orientate spre o adevărată educație a individului bazată pe o totală adeziune.

Aceasta presupune existența formatorilor specializați pe acest tip de formare.

Formarea „formatorilor” este deci o condiție a reușitei integrării viitorilor tineri jandarmi și a adeziunii la această cultură jandarmerească, care va fi fundamentul acțiunii lor pe parcursul întregii lor cariere. Căutarea acestei adeziuni active va fi o miză pentru

viitorul jandarm. Este vorba nu numai de dobândirea înaltelor valori morale cerute, dar și de dorința de a le cultiva fără încetare.

Jandarmul trebuie să dobândească progresiv acea facultate de judecare și acea măiestrie care îi vor permite în mod constant să se adapteze cel mai bine exigențelor concetățenilor.

În ciuda izolării sale relative și a complexității sarcinilor încredințate, în ciuda slăbiciunilor și îndoielilor sale, această înaltă concepție despre misiunea sa îi va permite să atingă cele mai înalte culmi ale profesionalismului (elita).

Stoica Gheorghe

BIBLIOGRAFIE:

- Constituția României – 2003;
- Legea 550/2004 privind organizarea și funcționarea Jandarmeriei Române
- Legea 80/1995 privind statutul cadrelor militare;
- Hotărârea Guvernului nr. 991 din 25 august 2005 pentru aprobarea Codului de etică și deontologie al politistului;
- Tudor Cearapin , Valentin Arsenie – Codul de conduită al militarului jandarm – Editura Romhelion -1996;
- Cîndea Constantin – Demnitatea, onoarea, curajul, spiritul de sacrificiu, solidaritatea ostășească și rolul lor în executarea misiunilor- Editura Tipot 1998;
- Etica șefului militar – Curs de pregătire a comandantului de pluton – Centrul de documentare pedagogică al Jandarmeriei franceze;
- Gheorghe Arădăvoaice – Codul deontologic al comandantului – Editura militară -2001;
- Peggy Post - Codul universal al bunelor maniere – editura Antet - 2002;
- Nicolae și Zoe Rotaru – Compendiu Etic – Editura M.I 1990;
- Regulamentul disciplinei militare;